

~~Letohrádk~~ ~~Sokolovňa~~ Múzeum Senica

Viac než múzeum

SENICA

križovatka Jantárovej a Českej obchodnej cesty

Letohrádok zemianskeho rodu Vagyonovcov z pol. 19 storočia

Koncept múzea je postavený na historickom fenoméne starobylej obchodnej Českej cesty (Via Bohemica), ktorá viedla od Prahy až do Budína. Najväčší rozmach zažila v stredoveku a novoveku, no jej užívanie je doložené už v praveku. Mestá ležiace na jej trase zažili vďaka svojej polohe rozmach i skazu. Boli svedkami putovania kráľov aj vojnových výprav, ťažili z bohatého obchodného života, výmeny informácií, kultúrnej a intelektuálnej osvety a nových rodinných väzieb. Česká cesta zanechala v každom meste viac či menej významné historické stopy.

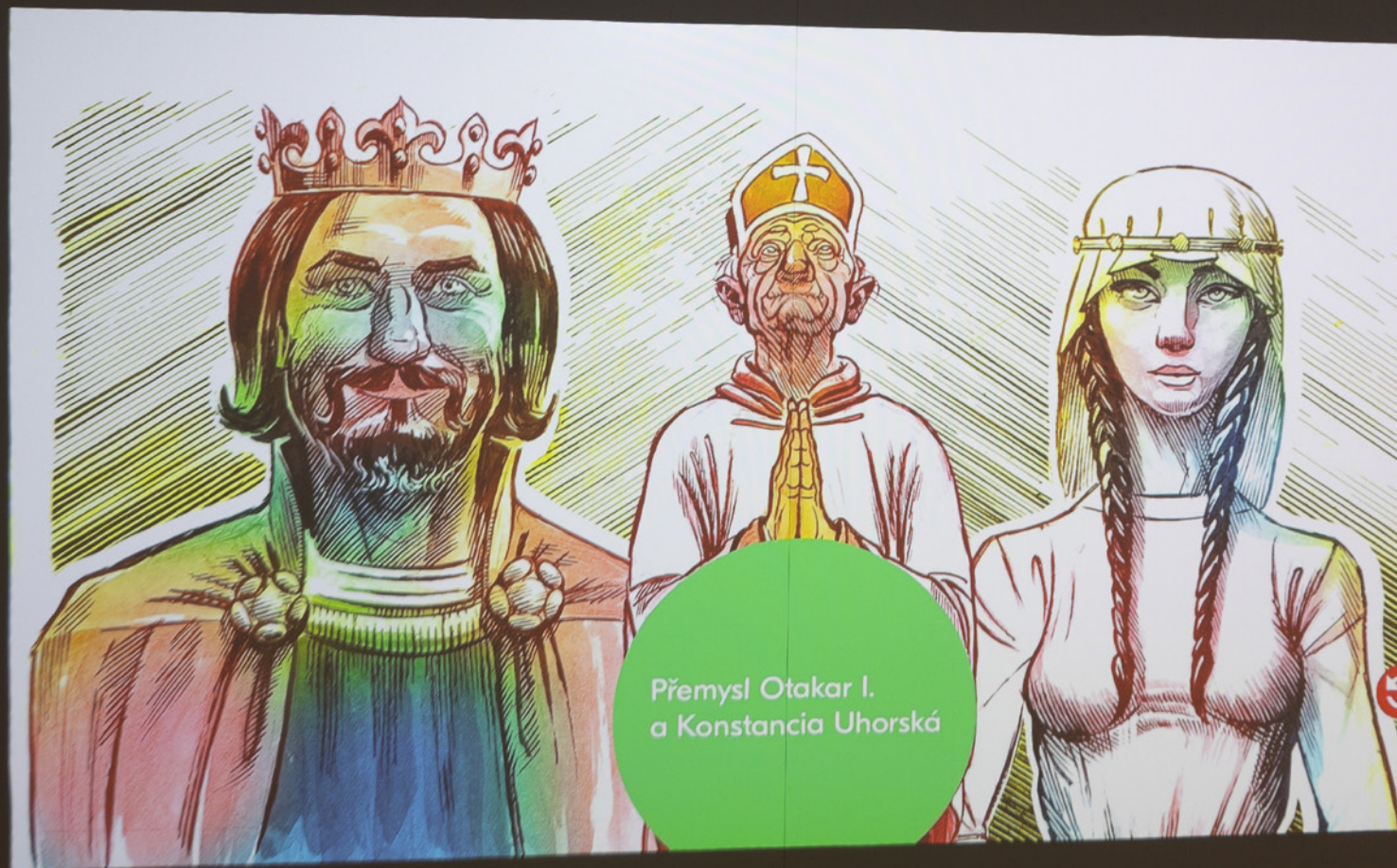
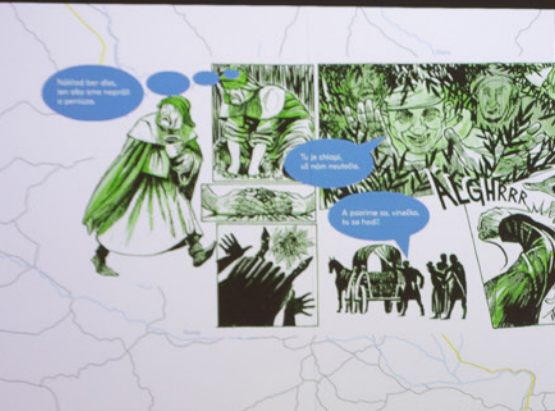
Múzeum Senica vám v spojitosti s ňou interaktívnymi technológiami predstaví témy a udalosti málo známe, ale silno previazané s regionálnou históriou nášho kraja.

Vydajte sa s nami na putovanie po Českej ceste od praveku až po súčasnosť a objavte, ako fenomén pradávejnej cesty tvoril a tvorí dejiny okolo nás.

EXPOZÍCIA

Česká cesta

Expozícia je prierezom našich dejín v spojitosti s Českou cestou od formovania prvej ríše Slovanov až po vznik Československej republiky. Zábavnou formou sa prostredníctvom interaktívneho komiksu zoznámite s cestou kráľov, diplomatov, vzdelanosti, obchodu, vojenských ťažení, československej vzájomnosti.

Trasa Českej cesty

Česká cesta a jej vstup do písaných dejín

Česká cesta v stredoveku spájala Prahu s Budínom. Bola súčasťou dlhšej európskej obchodnej cesty vedúcej z juhovýchodnej Európy až k brehom Atlantického oceána.

Oficiálny ráz tejto kráľovskej cesty udelili uhorský kráľ Karol Róbert z Anjou a český kráľ Ján Luxemburský na Vyšehradskom stretnutí koncom novembra 1335, keď sa dohodli na obchodnej spolupráci. Oficiálna trasa cesty bola ustanovená na uhorskej strane listinou Karola Róberta zo 6. januára 1336 a bola totožná s trasou, ktorá existovala už za Bela IV. Nastavenie poriadkov na nej malo hospodársko-politické ciele. Išlo najmä o oslabenie Habsburgovcov a ekonomickej nadvlády Viedne v diaľkovom obchode. Bola to snaha o posilnenie obchodnej cesty z Nemecka do Uhorska cez Čechy a Moravu s obídenným Viedne.

Ustanovujúcou listinou uhorský kráľ Karol Róbert presne určil, na akých miestach sa bude vyberať clo a mýto po vstupe na územie Uhorska. Jednou z týchto mýtnic bola aj Senica.

Historický vývoj diaľkových ciest

Diaľkové cesty boli spojnicami vzdialených hospodárskych a spoločensko-kultúrnych území. Boli to len vyšliapané chodníky, ktoré pochádzali z praveku a staroveku.

Neskôr, keď sa začali používať ťažné zvieratá a vozy, stali sa vyjazdenými koľajami bez kamenného podkladu a bez akejkoľvek povrchovej úpravy.

Úroveň ciest na vyšší stupeň posunuli v staroveku až vyspelé civilizácie v Mezopotámii, Egypte, starovekom Grécku a Rímskej ríši. Zánikom a úpadkom civilizácií kvalita ciest klesla na nižšiu úroveň.

Diaľkové cesty slúžili v čase mieru k medzimestskej a medzištátnej výmene tovaru, obchodu, no v období vojen aj na rýchle vojenské presuny a ťaženia. Už od čias Rimanov sa na ich trase budovala nielen sieť prepriahacích a oddychových staníc, ale i ochranných pevností a strážnych hradov.

Praha

Jihlava

Brno

Senica

Trnava

Budapešť

Česká cesta dejinotvorná

Na českej ceste sa odohrávali mnohé príbehy, ktoré formovali históriu a charakter krajiny, ktorou prechádzala. Interaktívna expozícia v Múzeu Senica vám animovanou komiksovou formou predstaví niekoľko zásadných udalostí, ktoré sa dotýkajú priamo nášho regiónu.

1336 n.l. Cesta Jána Luxemburského za uhorským kráľom Karolom Róbertom viedla k vzniku Českej cesty.

1850 Narodenie T. G. Masaryka v Hodoníne, prvého prezidenta Československej republiky.

1968 Okupácia Československa vojskami Varšavskej zmluvy.

5568 p. n. | Stretnutie s cudzincami v neolitickej osade v Senici, časť Sotiná.

1199 n.l. Česká kráľovna Konštanca Uhorská získala po svadbe panstvo na západnom Slovensku a dolnej Morave, cez ktoré viedla stará obchodná trasa.

623 – 659 n.l. Franský kupec Samo zjednotil slovanské kmene v boji proti Avarom.

1918 Vznik Československej republiky si na Slovensku vyžiadala bojové strety. Keďže sa železnice budovali na pôvodných obchodných cestách, boje prebiehali popri nich. Napríklad i v Senici alebo Trnave.

20 - 50 n.l. Vanniovo kráľovstvo ako prvý historicky doložený štátny útvar na našom území.

863 n.l. Vládca Rastislav privítal vierozvestcov Cyrila Metoda na Veľkej Morave.

1866 Boje Prusko-rakúskej vojny v Senici zavliekli do mesta epidémiu cholery.

1751 - 1785 Tri kilometre dlhý most cez mokrade rieky Moravy spojil Holíč a Hodonín

1945 Bratislavsko-Brnenská operácia sovietskej armády postupovala v smere pôvodnej Českej cesty.

1150 – 1450 n.l. Existencia Českej cesty priniesla mestám a osadám prosperitu a rozvoj.

EXPOZÍCIA

ARCHEOLÓGIA

Vďaka významnej polohe mesta Senica na križovatke „Jantárovej“ a „Českej cesty“ môžeme archeologicky doložiť osídlenie počas všetkých období ľudskej histórie. Obdobia sú zastúpené archeologickými nálezmi z mesta a jeho okolia, ktoré si prezriete v originálnej a vo virtuálnej podobe v niekoľkonásobnom zväčšení. Výraznejšie sa expozícia venuje Únetickej kultúre, ktorá sa na naše územie rozšírila od Prahy. V meste bolo odokryté nálezisko 48 hrobov z tohto obdobia. Z nich tie najzaujímavejšie a najzáhadnejšie nájdete v múzeu.

Bronzová časť konského postroja

Senica Kolónia

Medzi rokom 800 p. n. l. až 750 p. n. l. prenikajú aj do Senického regiónu etniká kočovného obyvateľstva, ktoré prichádzajú zo stepí severne od Čierneho mora. Bolo to etnikum Kimmerov, bojovníkov a zručných jazdeckých lukostrelcov ktorí sa dali do pohybu pod tlakom kmeňov z kaukazskej oblasti. Okrem Európy útočili aj v zriere do Východného Stredomorja, kde sa o ich výbojoch objavujú písomné záznamy. Možno ich poznať nielen na základe materiálnych prvkov archeologickej kultúry, ale aj podľa etnického pomenovania „Kimmeriovia“ v záznamoch. Na území Slovenska je po Kimmeroch známych len niekoľko pamiatok, nálež pochádzajúci zo Senice patrí medzi najvýznamnejšie. V roku 1942 boli nájdené pri stavbe radových domov pre zamestnancov fabriky na výrobu chemických vlákien (neskorší Slovenský hodváb), dnes známa Kolónia, porušené viaceré hroby a pec. Presný počet hrobov dnes už nie je známy, keďže na mieste neprebehol seriózny archeologický výskum.

Zlatý diadém

Senica Kolónia

Okolo 400 pred Kristom v Senici Kolónii bolo nájdené zlaté diadém. Je to zlatý náramok s dvoma zlatými guľkami na koncoch. Diadém má dĺžku 10 cm a šírku 2 cm. Zlaté guľky majú priemer 1,5 cm. Diadém je zhotovené z zlata 900. Diadém patrí k najvyšším diadémom z bronzovej doby. Diadém je zhotovené z zlata 900. Diadém patrí k najvyšším diadémom z bronzovej doby.

Rímske ozdobné závesky

Čáčov

0 - 400 n.l.
rímska doba

Rímska spona

Čáčov

V roku 1932 pri stavbe Vlny Summer pribehli kopalni Bohušovce v Čáčove (okres Lúčka) nájdené. Sú to rímske spony z bronzovej doby. Spony sú zhotovené z bronzu. Spony sú zhotovené z bronzu. Spony sú zhotovené z bronzu.

dobá bronzová

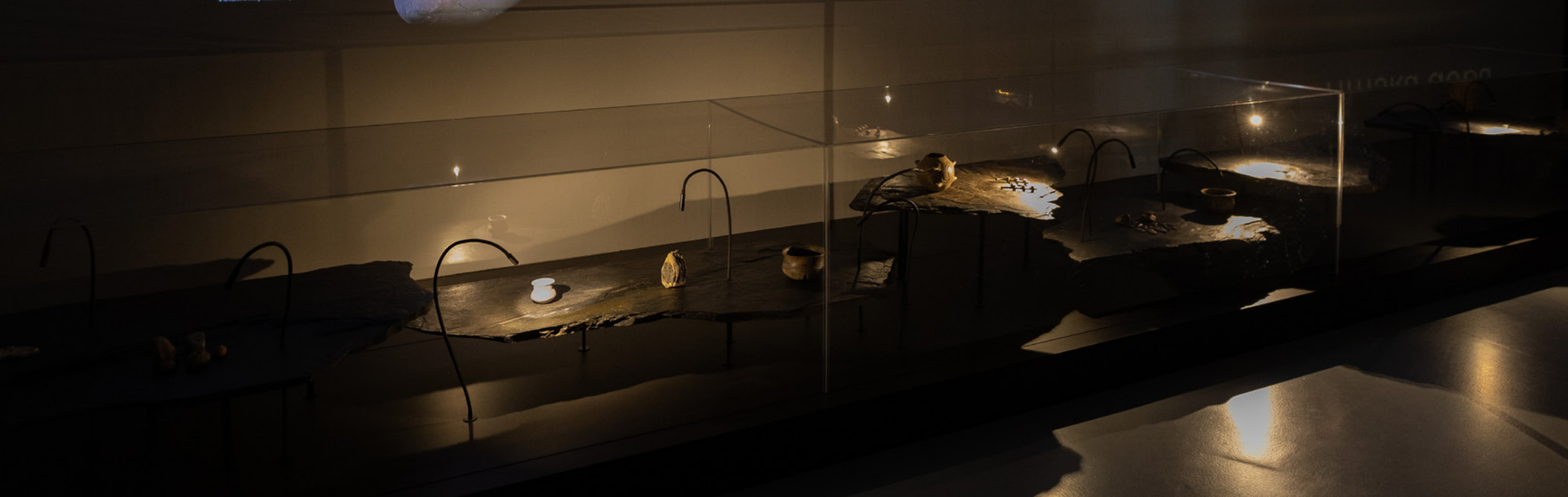
2300/2200 - 800/750 p.n.l.

Velatická keramická nádoba

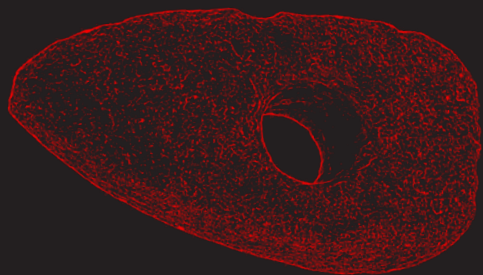
Senica

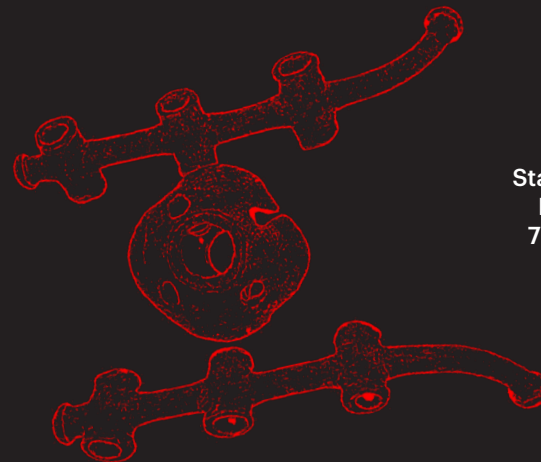
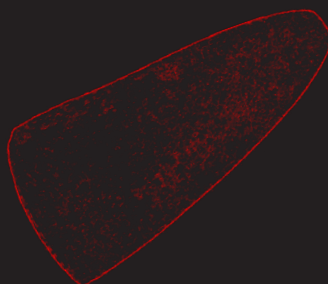
V Senici a v okolí je doložená prítomnosť veľkého počtu archeologických kultúr doby bronzovej. Príkladom môže byť nádoba z mladšej doby bronzovej zhotovená ľudmi Velatickej kultúry.

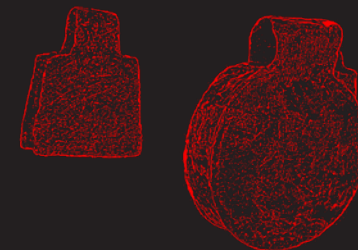
Stredná kamenná doba
Mezolit
8000 až 5600 p. n. l.

Neskorá kamenná doba
Eneolit
4400 až 2300/2200 p. n. l.

Staršia doba železná
Halštatská doba
700 až 450 p. n. l.

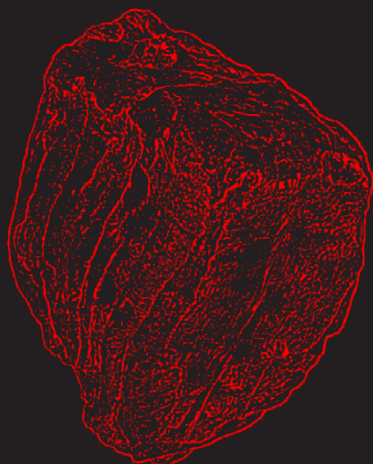

Raný stredovek
500 až 1000 n. l.

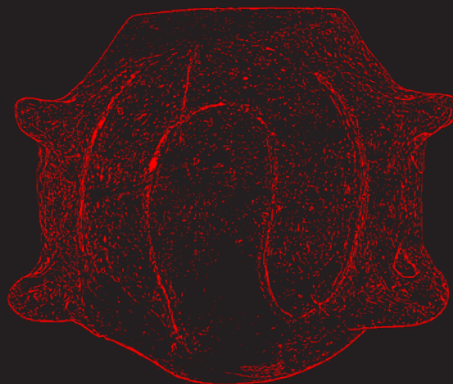
Doba rímska
0 až 400 n. l.

Staršia kamenná doba
Paleolit

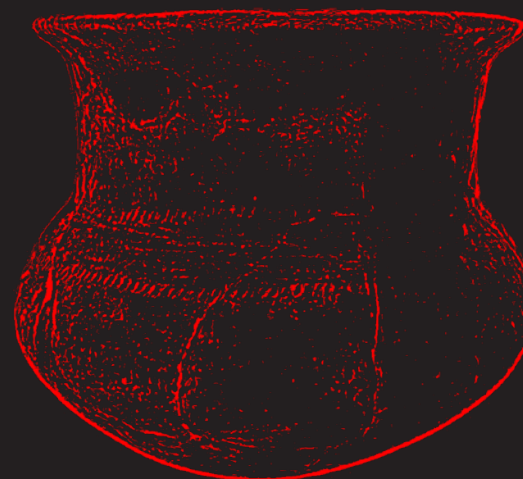
3 mil. (700 000) až 8000 p. n. l.

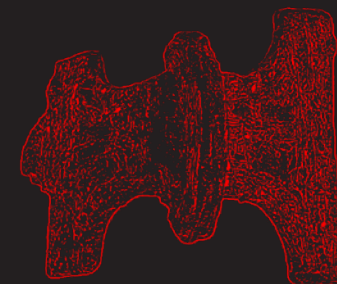
Mladšia kamenná doba
Neolit
5600 až 4400 p. n. l.

Doba bronzová
2 300/2 200 až 800 p. n. l.

Mladšia doba železná
Laténska doba
450 až 0 p. n. l.

Doba sťahovania národov
375 až 568 n. l.

ÚNĚTICKÁ KULTÚRA

V roku 2015 odkryl záchranný archeologický výskum v časti mesta Senica-Párovce rozsiahle polykultúrne nálezisko, ktorého súčasťou bolo veľké pohrebisko zo staršej doby bronzovej. Archeologický výskum bol ukončený v roku 2019, pričom archeológovia odkryli 48 hrobov pripisovaných únětickej kultúre.

Únětická kultúra je pomenovaná podľa lokality Únětice (Praha-západ). Vznikla po roku 2300 p. n. l. z pôvodných eneolitických kultúr. Okolo roku 1850 p. n. l. prenikol ľud tejto kultúry na územie juhozápadného Slovenska, kde splynul s nitrianskou kultúrou. Obe kultúry sa navzájom ovplyvňovali. Ľudia únětickej kultúry prevzali od nitrianskej kultúry uloženie mŕtvych do hrobu podľa pohlavia. V skrčenej polohe pochovávali mužov na pravý bok a ženy na ľavý bok.

EXPOZÍCIA

História objektu

Vstupná expozícia sa venuje histórii spojenej s objektom letohrádku zemianskeho rodu Vagyonovcov. Odzrkadľuje premenlivosť doby od pol. 19. storočia až po súčasnosť a prezentuje ako história mení pôvodný charakter a význam objektu. Zmena majiteľov ide ruka v ruku so zmenou spoločenských pomerov. Veľavravné červené nápisy na stenách múzea a účely využitia objektu vám čo to prezradia a povzbudia vašu predstavivosť - letohrádok veľkostatkára, sokolovňa, Hlinkov dom, telovýchovný areál, polyfunkčná budova, múzeum. Čaká vás nespočetné množstvo príbehov.

SZENICZ — Vagyon villa

Letohrádok v historizujúcom romantickom štýle s členitou severnou fasádou a vežičkou postavil István Vagyon začiatkom 80. rokov 19. storočia. Pozemok so staršou stavbou pravdepodobne z roku 1838 odkúpil od Michala Zsarnócsayho. Vstup do letohrádku bol z Kunovskej (teraz Štefánikovej) ulice cez park. Letohrádok pozostával zo 7 izieb, v suteréne bol 3-izbový byt domovníka, spoločná kuchyňa, miestnosti pre služobníctvo a iných 5 miestností.

História objektu

- 1848 - 1925 majetok rodu Vagyonovcov

V 80. rokoch 19. storočia prestavba pôvodného objektu do historizujúceho slohu veľkostatkárom Istvánom Vagyonom. Uhorský zemiansky rod Vagyon pochádzal z Trenčianskej stolice, z obce Hanzlíková (Hanzlikfalva) v súčasnosti časť Trenčína. So Senicou sú Vagyonovci spätí od 40. rokov 19. storočia, keď sa Anton Vagyon ako hlavný slúžny Skalického okresu, súčasťou ktorého bol i Senický obvod, prisťahoval do Senice. V rokoch 1848/49 sa podieľal na potlačení slovenského povstania. V lete 1848 bol zvolený za Skalický okres do uhorského parlamentu. V Senici sa mu narodil jediný potomok, syn István (1848–1926).

István v Senici vybudoval ukážkový poľnohospodársky veľkostatok s využitím najmodernejších technológií. Hospodáril na 1200 uhorských siahach (cca. 518 ha). Na majeroch Horné a Dolné Suroviny choval okolo 150ks

hovädzieho dobytku, vybudoval vlastnú mliekareň. Bol chovateľom arabských koní a lipicanov (okolo 80 kusov). Vo veľkom pestoval cukrovú repu. Vybudoval železničnú vlečku s nakladacou rampou a váhou. Vlastnil dve tehelne a veľkostatky v Trenčianskej a Čanádskej stolici (dnes územie hraníc Rumunska a Maďarska). Po vzniku Československej republiky sa Istvánov syn Arpád rozhodol s rodinou vysťahovať do Maďarska. V Senici všetok majetok rozpredal.

- 1925 - 1938 vo vlastníctve TJ Sokol

Odkúpenie budovy za 220 000 Kč. Budova prešla sokolskou prestavbou, najmä vytvorením priestrannej telocvične s javiskom. Vo dvore postavili kolkáreň a park pred budovou upravili na ihrisko. 11. septembra 1927 sa konalo jej slávnostné otvorenie. V objekte sa cvičila gymnastika, hrával sa volejbal, česká hádzaná, kolky. Ihrisko počas zimy slúžilo ako klzisko. V sokolovni bola knižnica aj kino. Konali sa tu karnevaly, plesy, koncerty, divadelné predstavenia.

István Vagyon s manželkou Šaroltou a so svojimi troma dcérami

Senický sokolský dorastenci na okrskovom cvičení

- **1938 - 1945** Budova v správe Hlinkovej gardy ako Hlinkov dom. Objekt slúžil na výsluchy, väznenie i mučenie. Sústreďovali sa v ňom Židia pred deportáciou.

- **1945 - 1948** Návrat do vlastníctva TJ Sokol, následné zrušenie Sokolu režimom.

- **po roku 1949** Prevedenie do majetku socialistických telovýchovných jednôt TJ Iskra - TJ Slovan Senica - TJ Záhoran, ktorý združoval futbalový, stolnotenisový, basketbalový, volejbalový a hádzanársky oddiel. Začali zásadné prestavby sokolovne. Sídlil tu Zväzarm, hudobná škola, knižnica, okresný výbor Československého zväzu telesnej výchovy, nacvičovala v nej závodná hudba pri ČSAD a slúžila aj ako dievčenský učňovský internát Slovenského hodvábu Senica. Viaceré senické školy v nej vyučovali hodiny telesnej, kým nemali vlastné telocvične.

- **1989 - 2016** Budova ostáva v majetku TJ Záhoran, deštruktívne prestavby ničia jeho pamiatkové hodnoty, objekt je stavebne prispôsobovaný na podnikateľské účely, zároveň chátka i keď naďalej slúži športovým aktivitám ako hádzaná, kulturistika, stolný tenis.

- **2017** Budovu aj s príslušným areálom odkupuje Mesto Senica za 289 000 € a zapisuje ju do zoznamu Národných kultúrnych pamiatok SR.

- **2018 - 2020** Rekonštrukcia objektu z prostriedkov eurofondov do historizujúcej podoby letohrádku s priznanými prvkami sokolskej prestavby.

Zápas hádzanárskej ligy na ihrisku pred Sokolovňou

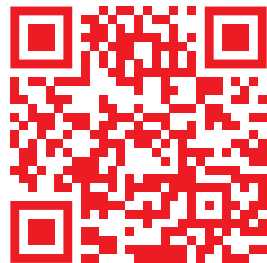

Objekt Sokolovne pred rekonštrukciou v roku 2016

Múzeum Senica bolo slávnostne otvorené 31. augusta 2020

Realizované v rámci projektu
„Skvalitnenie služieb a spolupráce TIC Senica a Veľké Pavlovice“

Vydalo: Mesto Senica 2023

Partner projektu Veľké Pavlovice, www.velke-pavlovice.cz

